

Ekoturizm Alanlarının Mekansal Planlanmasına ve Sürdürülebilirliğine İlişkin Yerel Halkın Görüşleri: Batı Akdeniz (Türkiye) Örneği

Local Community Perspective on Spatial Planning and Sustainability of Ecotourism Areas: Case of Western Mediterranean Part of Turkey

Ramazan OKUDUM^a, Faruk ALAEDDİNOĞLU^b, Avşin AYHAN^c, Ezgi BAYRAM ÖZ^d, M. Fatih ALAEDDİNOĞLU^e ve Mehmet ŞEREMET^f

^a Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.

^b Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van, Türkiye.

^c Doktora Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rekreasyon Yönetimi ABD, Ankara, Türkiye.

^d Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Van, Türkiye.

^e Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, İşletme Bölümü, Erzurum, Türkiye.

^f Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölümü, Van, Türkiye.

Özet

Doğaya ve insana dair her türlü çevreyi tüketen bir endüstri olan turizm, sürdürülebilir mi? Bu sorunun akademik anlamda açık ve net bir cevabı olmadığı gibi sektörün ve turizm karar vericilerin de bu sorunun cevabına ilişkin bir beklentileri yok gibi. Dolayısıyla araştırma sahası olan 'Batı Akdeniz'in nasıl bir planlama ve yönetim anlayışına ihtiyacı vardır?' sorusunun önemi artmaktadır. Bu bağlamda Batı Akdeniz'de turizmin, sosyal, kültürel ve doğal çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkiler ve sürecin nasıl yönetildiği konuları önemlidir. Özellikle ekoturizm ağırlıklı turizm çeşitlerini tercih eden bir bölge için bu konu çok daha fazla anlam kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı bir ekoturizm alanında (Batı Akdeniz) yaşayan yerel halkın mekansal planlama ve sürdürülebilir turizm konusundaki düşüncelerini araştırmaktır. Bu kapsamda problemin anlaşılması adına bölgede yaşayan yerel halktan 194 katılımcıyla anket yapılmış elde edilen veriler karma yöntemle analiz edilmiştir. Yapılan anketlerde mekanın planlanması ve sürdürülebilirlik konularını anlamak adına kategorik ve açık uçlu anket soruları yöneltilmiştir. Elde edilen kategorik veriler frekans dağılımına, ki-kare ve anova gibi nicel analiz testlerine tabi tutulurken, açık uçlu sorulardan elde edilen veriler ise anlamlı bir şekilde kategorize edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgulardan anlaşıldığı kadarıyla yerel halk turizme konu olan kaynaklarını korumak ve kontrollü bir turizm gelişiminin gerçekleşmesini istemektedir. Ayrıca onlara rağmen kararların alınmaması gerektiğini düşünmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm Alanları, Mekansal Planlama, Sürdürülebilir Turizm, Yerel Halk.

Abstract

Is tourism, an industry that consumes all kinds of nature and human environment, sustainable? There is no clear academic answer to this question, and the sector and tourism decision-makers do not seem to have any expectations regarding the answer to this question. Therefore, the importance of the question 'What kind of planning and management approach does the Western Mediterranean need? In this context, the negative impacts of tourism on the social, cultural and natural environment in the Western Mediterranean and how the process is managed are important. Especially for a region that prefers ecotourism-based tourism types, this issue gains much more meaning. The aim of this research is to investigate the thoughts of local people living in an ecotourism area (study area) on spatial planning and sustainable tourism. In this context, in order to understand the problem, 194 participants from the local people living in the region were surveyed and the data obtained were analyzed by mixed method. In the surveys, categorical and open-ended survey questions were asked in order to understand the issues of spatial planning and sustainability. While the categorical data obtained were subjected to quantitative analysis tests such as frequency distribution, chi-square and anova tests, the data obtained from open-ended questions were categorized and interpreted in a meaningful way. It is understood from the findings that local people want to protect their resources subject to tourism and to realize a controlled tourism development. They also think that decisions should not be taken despite them.

Keywords: Ecotourism Areas, Spatial Planning, Sustainable Tourism, Local Community.

Önerilen Atf:

Okudum, R., Alaeddinoğlu, F., Ayhan, A., Öz, E. B., Alaeddinoğlu, M. F. ve Şeremet, M., (2023). Ekoturizm Alanlarının Mekansal Planlanmasına ve Sürdürülebilirliğine İlişkin Yerel Halkın Görüşleri: Batı Akdeniz (Türkiye) Örneği. *Journal of Academic Tourism Studies*, 4(2): 42-65.

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi 07.11.2023
Kabul Tarihi 20.12.2023

Sayı Editörü

Hacer ARSLAN KALAY

Sorumlu Yazar

Faruk Alaeddinoğlu
alaeddinoglu@yyu.edu.tr

1. GİRİŞ

Turizm olgusu her geçen gün yeni tanımlamalar ve adlandırmalarla değişmekte ve gelişmektedir. Ancak diğer taraftan yaratılan değişim o denli hızlı ki, oluşan yeni kavramlar yeterince tartışılmadan uygulanmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan yeni turizm hareketlerinin sonuçları büyük ölçüde yaşanarak deneyimlenmektedir. Şüphesiz bu durum turizme konu olan her mekanda farklı sonuçlar doğurduğu gibi, yerel halkın turizme ilişkin algılarını değiştirmekte ve katkı derecelerini farklılaştırabilmektedir. Dolayısıyla yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine ve mekânsal planlanmasına ilişkin görüşleri bu yeni süreçle birlikte daha da anlam kazanmaktadır. Diğer taraftan hiçbir hareketin yerel halka rağmen gerçekleştirilemediği düşünülürse, yerel halkın onayı ve etkin katılımı olmadan turizmin başarılı olması pek mümkün görünmemektedir.

Bilindiği üzere günümüzde turizm büyük ölçüde kitle turizmi ve alternatif turizmin sentezlenmesinden meydana gelmektedir (Ak vd., 2023: 40). Kimliğini de birden fazla sektör ve kaynaktan alarak tamamlamaktadır. Bu kaynakların en başında da doğal kaynaklar yer almaktadır (Arıcı, 2022: 8). Zira bilinmektedir ki turizme konu olan her bölge doğal, tarihi ve kültürel değerlerini kaynak olarak kullanır ve arz değerlerini yaratır (Bilgiçli & Ertürk, 2022: 1110). Özellikle son dönemlerde kültür, ekonomi ve teknoloji alanlarındaki küresel değişimler neticesinde, turizmde öğrenme, deneyim ve keşfetme hedefleri ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak ülkemizde de küçük şehirler önemli turizm lokasyonları haline gelmişlerdir. Özellikle de doğal ve kültürel anlamda kendine has oluşumları bulunan küçük şehirler turistik eğilimin sıkça rastlandığı değerli yerleşimlerdir (Sarigül & Sungur, 2023: 257, 259). Batı Akdeniz bu yeni tip turistlerin ve turizm anlayışının en güzel yansımalarının görüldüğü bölgelerimizden biridir. Ayrıca vahşi kitle turizmine henüz maruz kalmamış olması bölgenin stratejik bir plan çerçevesinde yönetilmesini de zorunlu kılmaktadır. Zira birçok bölge yeterince korunamadığı ve planlı yönetilemediği için büyük sorunlar yaşamakta veya büyük ölçüde yok olmaktadır. Oysa bilinmektedir ki bir turizm bölgesinde biyoçeşitliliğin devamlılığını sağlamak korumanın temel amaçlarından biri olarak kabul edilmekte ve buna karşılık turizm yanlış yönetildiğinde ise bu koruma sürdürülebilirlikten uzaklaşarak ekolojik bozulmaya neden olmaktadır (Dağdelen & Çinbilgel, 2022: 3264). Tam da bu noktada sürdürülebilir turizm anlayışına ve çeşitlerine ihtiyaç vardır. Çünkü mekanı tüketmeden kullanmanın tek yolu budur. Ayrıca unutulmamalıdır ki ekonomiyi, sosyal yaşamı, kültürel yaşamı, uluslararası ilişkileri ve daha birçok alanı etkileyecek olan iklim krizi ve salgın hastalıklar gibi olgular turizmin kırılganlığını daha da artırmaktadır.

Turizmi ve özellikle de kıyı turizmini büyük ölçüde değiştireceği anlaşılan önemli bir diğer olgu iklim değişikliğidir. İklim değişikliğinin yaratacağı etkiler de hesaba katıldığında sürdürülebilirlik ve mekânının kullanımı konularının çok daha anlam kazandığını söylemek yanlış olmasa gerekir. Bununla birlikte, küresel ısınma ve çevre kirliliğine yönelik gelecekle ilgili büyük endişelerin ortaya çıkması, insanların algılarında meydana gelen kaygılar, çevreye karşı daha fazla sorumlu olma bilincinin gelişmesine katkı sunmuştur (Özben, 2022: 1). Nitekim, içerisinde bulunduğumuz dönemde ortaya çıkan sürdürülebilir turizm kavramının meydana gelmesinde kitle turizm hareketlerinin hızlı bir şekilde gelişim göstererek geçirmiş olduğu tarihsel süreç etkili olmuştur (Bilgiçli & Ertürk, 2022: 1113). Bu anlamda araştırma sahası olan Batı Akdeniz ağırlıklı olarak doğal kaynakları kullanarak turizm arzı yaratmış bir bölge olmakla birlikte özellikle son yıllarda kültürel değerlerini pazarlayan ve gelir elde eden bir alana dönüşmüştür. Ancak daha önemlisi bu süreci büyük ölçüde yerel halk ve işletmelerin eliyle gerçekleştiriyor olmasıdır. Bu durum alan yönetiminde ve mevcut turizmin sürdürülebilirliğinde bir fırsat olarak düşünülmelidir.

Temel amacı ekoturizme konu olan alanlarda (Batı Akdeniz) yaşayan yerel halkın yöredeki mekansal planlama ve sürdürülebilir turizme yönelik bakışının nasıl olduğunu tespit etmek olan bu araştırmanın alanı, Antalya il sınırları içerisinde yer alan Çıralı Mevkii ile Muğla il sınırlarındaki İztuzu ve Sarıgerme'dir. Bu yerleşmelerin seçilmesindeki temel neden bu alanların ekoturizm uygulamalarına konu olmasıdır. Ayrıca ön saha araştırmalarında ve araştırma sonuçlarından da anlaşıldığı üzere bölgede yaşayan yerel halkın mevcut turizm çeşitlerini benimsediği ve

yaşatılmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yerel halk bölgede yaşanacak her türlü olumsuzluk ve mekanın yanlış kullanılmasının bir şekilde onları rahatsız edeceğini düşünmekte ve iyileştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sürdürülebilir Turizm

Latince 'sustinere' kelimesinden gelen 'sürdürülebilirlik' (sustainability), farklı durumlarda farklı anlamlara gelebilmektedir (Wilson, 2007: 2). Ancak 'sürdürmek, sağlamak, desteklemek, var olmak ve devam etmek' anlamlarında daha çok kullanılmaktadır (Ergün ve Çobanoğlu, 2012: 99). Basiago'ya (1995) göre sürdürülebilirliğin birçok bileşeni bulunmakta. Bunlar; gelecekçilik (futurity), eşitlik (equality), küresel çevrecilik (global environmentalism) ve biyoçeşitlilik (biodiversity). Bunlardan gelecekçilik ve eşitlik ilkeleri kaynakların nesiller arasında ve belirli bir nesil içerisinde adil dağılımıyla ilişkilidir. Küresel çevrecilik ve biyoçeşitlilik ilkeleri ise küresel ölçekte ekolojik sorunların tanımlanması ve biyoçeşitliliği kapsamaktadır (Basiago, 1995: 118). Aslında mevcut ihtiyaçların gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeden, yaşam haklarına etki etmeden karşılanabilmesi olarak tanımlanabilecek sürdürülebilirlik kavramı, çevreyi korumanın yanında ekonomik, kurumsal ve toplumsal sektörlerin devamlılığını da temsil etmektedir (Doğru, 2022: 73). 1987'de İsveç'te yayınlanan Brundland Raporu'nda sürdürülebilir turizm kavramı ilk kez gündeme gelmiştir (Yılmaz, 2022: 4). Ülkelerin ekonomik gelişmeye odaklandığı zamanlarda çevre değerlerinin göz ardı edilmesi, ekolojik, sosyal ve kültürel unsurların korunmaması ya da ikinci plana atılması gibi durumlar ile karşılaşmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak adına sosyal, kültürel ve çevresel unsurların planlamalarda yer almasının sağlanması önemli bir yer tutmaktadır (Bilgiçli & Ertürk, 2022: 1112). Turizm sektörünün temel tüketim maddelerinden biri olan doğal kaynaklar, zamanla zarar görmektedir (Arıcı, 2022: 8). Turizme kaynaklık eden sosyal ve çevresel öğeler, küçük şehirler çok sayıda ziyaretçinin deneyimine ev sahipliği yaparken bu durum çevresel ve kültürel değerlerin devamlılığının tartışılmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Sarigül & Sungur, 2023: 257). Günümüzde yaşanan talep neticesinde Türkiye'deki küçük turizm şehirleri, doğal ve kültürel çevre değerlerini korumada bir takım zorluklar yaşamakta, kentin özgün yapısını meydana getiren ekosistemler, biyoçeşitlilik, doğal varlıklar ve yerellik gibi değerler zamanla birtakım deformasyonlara maruz kalmaktadır (Sarigül & Sungur, 2023: 259). Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın bir ürünü olarak meydana gelen ve kırsal alanlarda gerçekleştirilen ekoturizm, doğayı temel alan bir yaklaşımdır ve çok sayıda bileşeni bünyesinde barındırmaktadır (Altınok Çalışkan & Uzun, 2023: 989). Ekoturizmin bu özelliği sürdürülebilirliği desteklemektedir. Zira sürdürülebilir turizm, turizm sektöründe yer alan etkinliklerin çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri göz önüne alınarak uzun vadede yarar sağlamak ve yerel halkın kalkınmasına destek olmak amacıyla gerçekleştirilen turizm etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır (Arıcı, 2022: 9).

Sürdürülebilirlik kavramı açık bir biçimde çevreyi, insanları ve ekonomik sistemleri içerisine alacak biçimde gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeterliliklerinden taviz vermeden içerisinde bulunduğumuz zamana yönelik gereksinimlerimizi karşılayan kalkınma olgusunu vurgulamaktadır (Kiraz, 2022: 9). Bu kapsamda, sürdürülebilir turizm, sektörel bazda uzun vadeli yarar sağlama, sorumluluk bilincine sahip yönetim ve bu bilinci taşıyan faydalanma algısı ile toplumsal ve ekonomik hedefleri gözetken; içerisinde bulunan dönemin gereksinimlerini karşılayan ve geleceğin ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran bir dengeleme stratejisi çerçevesinde gerçekleştirilen bir anlayış olarak açıklanabilir (Kiraz, 2022: 10). Çevresel, biyolojik, sosyal, kültürel ve doğal kaynakların gözetilmesinde ve deformasyonların en aza indirilmesinde, turizm aktivitelerinin ve kazançlarının gelecekte de artırılarak devam edilmesini sağlayabilecek uygulamaların en önemlilerinden bir tanesi sürdürülebilir turizm aktiviteleridir (Bilgiçli & Ertürk, 2022: 1112). Çevresel olarak bakıldığı zaman sürdürülebilir şehirler; doğal ve tükenmekte olan kaynakların kullanımının en aza indirildiği, yenilenebilir enerjinin kullanıldığı, yeşil alanların koruma altına alındığı ve arttırıldığı, biyoçeşitliliğin korunduğu, hava, su ve toprak kirliliğinin

minimuma indirildiği, güvenli içme ve kullanma suyunun sağlandığı ve çevre dostu tarım uygulamalarının gerçekleştirildiği şehirlerdir (Öztekin & Çolak, 2022: 64).

Sürdürülebilirlik ilkelerinin toplum, kaynaklar ve biyoçeşitlilikle olan ilişkisi onu ister istemez kalkınma kavramıyla da yakından ilişkilendirmektedir. Kalkınmayla birlikte yeni bir boyut kazanan sürdürülebilir kalkınmanın ana hedefi çoğunlukla ekolojik değil ekonomik gerçekliğe dayanmaktadır. Burada süreç çevrenin sürdürülebilirliğine odaklanmaktan ziyade kalkınmanın sürdürülebilirliğini çevreyle birlikte yönetme stratejisidir. Sürdürülebilir kalkınma söyleminin bir sonucu modern ekonomik düşünceler tarafından belirlenen bir doğa görüşünü somutlaştırmaktadır. Bu söylemin bir sonucu doğanın çevreye dönüşümünü kapsamaktadır. Bu dönüşüm kalkınmanın nasıl geliştirilmesi gerektiği ile ilgili kavramların önemli bir uygulamasıdır. Kaynakların akılcı yönetimi Batı ekonomilerine entegre olmak demektir. Sürdürülebilir kalkınmanın bu yönü 3. Dünya Ülkeleri'ndeki sit ve mekânların sömürülmesi tehdidini barındırmaktadır (Banerjee, 2003: 143).

Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma sosyal, kültürel, siyasal ve kurumsal süreçleri içeren ve çeşitli göstergeleri olan çok boyutlu bir kavramdır (OECD, 2001). Bu açıdan ele alındığında sürdürülebilir kalkınmanın başlıca hedefi; sosyal dayanışmayı sağlamak, ekonomik yapabilirliği artırmak ve ekolojik sorumluluğu yerleştirmektir. Ekonomik gelişmenin sağlanması, sosyal dayanışma ve çevre koruma amaçlarının gerçekleştirilmesi gibi hedefler, toplumdaki tüm bireyler ve gruplardan yeryüzündeki ülkelere kadar küresel, bölgesel, yerel ve toplum düzeyinde tüm aktörleri ilgilendirmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 3-5). Bu yönüyle sürdürülebilir kalkınma talebinin otorite tarafından değil de tabandan yani topluluktan gelmesi gerekir (Adams, 2009: 130). Sürdürülebilirlik sadece ekonomi ve ekoloji arasında uyum sağlamak biçiminde algılanmamalıdır. Kalkınma eğer ortalama yaşam niteliğini azaltmıyorsa sürdürülebilirdir. Sürdürülebilir kalkınma ekonomik büyümenin tek başına yeterli ve arzulanır olamayacağı; yaratılan zenginliklerin ülkeler, bölgeler ve gelir grupları arasında adaletli bir şekilde dağıtılması ve bu arada çevresel değerlerin de korunması gerektiği üzerinde durur (Kaynak 2005:10'dan Akt.: Kaypak, 2012: 16).

2.2. Mekansal Planlama

İnsanın değerli olduğu, demokratik anlayışın hüküm sürdüğü ve yaşanabilir bir çevre yaratmak için, planlı, katılımcı ve çoğulcu bir yönetim anlayışına ihtiyaç vardır. Toplumsal değişimler için gerekli olan bu yaklaşım, tüketim endüstrisinin en önemli sektörlerinden biri olan turizm için ise zorunludur. Çünkü post modern insan biliyor ki katılımcı ve çoğulcu demokrasi olmadan yönetişimci anlayış gelişemez. Tekeli'nin de ifade ettiği gibi bir toplumun oluşumu, çok sayıda aktörün kararları ve karşılıklı etkileşimiyle gerçekleşmektedir. Toplumdaki değişik aktörlerin yatay ilişkilerle içinde yaşadıkları toplumları birlikte yönlendirmeleri ve düzenlemeleri söz konusudur. Yönetimden yönetişime geçilmesiyle bir toplumun yönlendirilmesinde artık araçsal rasyonalite yol gösterici olmaktan çıkar ve yerini iletişimsel rasyonaliteye bırakır (Tekeli, 2009). Dolayısıyla hassas bir ekosisteme sahip olan araştırma alanının planlanması ve iletişimsel rasyonaliteyle yönetilmesi gerekmektedir. Çünkü o mekânı kullanan insanların gelecekte nasıl bir çevre istedikleri ve yaşam biçimleri büyük ölçüde onları ilgilendirecek ve alacakları kararlarla doğrudan ilişkili olacaktır. O nedenledir ki 'turizme konu olan bütün mekânlar planlanmalıdır.' Zira planlama kararının arkasında yatan birçok değişken vardır. Bunlar, geleceğin belirsizliği, açık olunması, ihtiyaçlarla imkanlar arasında denge kurulması ve kaynakların verimli şekilde kullanılması olabileceği gibi (İlgar, 2016), mekânsal planlamanın değişen sosyal ve ekonomik gelişmelere hızlı ve yeterli yanıt vermesi, ön koşullara bağlı olarak etkileşim halinde olması, izolasyondan kurtulması ve esnek bir sisteme sahip olması şeklinde sıralanabilir (Tezer, 2007 ; Albrechts, 2004).

Mekânsal planlamada, özellikle 1980'lerden sonra gelişen ve 2000'lerden günümüze de oldukça değişen bir mekânsal imgelem ve bilinç oluşmuştur. Bu oluşumun yeni planlama paradigmaları, yaklaşımları ve yöntemleri aramaya başlaması aslında dünyadaki sosyo-ekonomik düzenin hızla dönüşmeye başlamasıyla da eşzamanlıdır. Bu değişim-dönüşüm sürecinin ülkesel,

bölgesel, kentsel ve kırsal alanlarda yeni olguların ve sorunların ortaya çıkmasına neden olması, geleneksel planlama yöntemleriyle bunlara meydan okunamayacağını göstermiştir. Sonraki süreçte daha esnek ve 'yeni' bir yaklaşım olarak betimlenen Stratejik Mekânsal Planlama'nın (SMP) planlama gündemine alındığı görülmektedir (Polat, 2010: 1). Stratejik mekansal planlama 1990'lı yıllarda önem kazanarak yeni bir kurumsal ve siyasal düzen önerebilmiştir. Zira SMP'nin esnek yapısı, eylem odaklı, katılımcı ve müzakereci çözümlemeler sunması nedeniyle birçok ülkede farklı ölçeklerde mekansal planlamaya yönlendirmiştir. Ancak, son yıllarda, stratejik mekansal planlama yapısal olarak içinde barındırdığı kısıtlılıklar nedeniyle, (hukuki yaptırımı ve bağlayıcılığının kalmaması, uygulama ile ilişkisinin kaybolması, çok aktörlü ve çok ölçekli özelliği, yetki karmaşasına neden olması gibi sorunlar) önemini yitirmiştir. Ayrıca, son yıllarda planlamanın merkezileşmesi, katılımcı bir yaklaşım benimsenmemesi gibi faktörler de bu durumu olumsuz şekilde etkilemiştir. Bir stratejik mekansal planlama ve yönetim şekli olarak BKAY (Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi) ve planlanmasının Türkiye'deki kıyı alanları için etkili olabilecek bir yönetim ve planlama şekli olduğu ifade edilmektedir. Ancak, uygulamada genel olarak BKAY ve planlaması sürecinin kıyı alanlarının sürdürülebilir şekilde yönetimi ve planlanması konusunda etkili bir sonuç sunmadığı görülmektedir. Kıyı alanlarında özellikle son yıllardaki hızlı ve plansız yapılaşma, doğal kaynakların zarar görmesi ve bütüncül bir yaklaşım ile bu alanlar için uzun vadeli vizyon ve stratejiler üretilmemesi BKAY ve planlaması süreçlerinin yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Gülbitti ve Özüduru, 2020: 46).

Türkiye'nin kıyı alanlarında çok sayıda, farklı özellik ve ölçeklerde planlama çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmaları arazi kullanım ve yapılaşmaya yön veren mekânsal ve stratejik planlama çalışmaları olarak iki grupta ele almak mümkündür. Kıyı alanları ile ilgili olarak imar planları ve çevre düzeni planları mekansal planlama çalışmalarını, BKAY ve planlaması ise stratejik planlama çalışmalarını oluşturmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra, kıyı alanlarında çeşitli sektörlerin çalışmalarına yön veren tematik sektörel planlar ve strateji planları da bulunmaktadır (Gülbitti ve Özüduru, 2020: 45). Esasında mekânsal planlama, Türkiye'de gelişme sürecinin doğal bir parçası olarak yer almaktadır. Bu planlamanın içeriği, sosyal ve ekonomik kalkınma ile ilgili bütün faaliyetlerin fiziki mekânda biçimlenmesini, yönlendirilmesini ve gerçekleştirilebilmesini kapsamaktadır (Yılmaz Kaya ve Uzun, 2019: 2175). Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi "neredeyiz?, nereye ulaşmak istiyoruz?, gitmek istediğimiz yere nasıl ulaşırız? ve başarımızı nasıl takip eder ve değerlendiririz?" (DPT, 2006), sorularının cevabını bulmak için stratejik planlama yönetim sürecine ihtiyacımız bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırma alanımızda çok boyutlu bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu ve her bir bileşenin bu sürece dahil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Zira bir yönüyle turizme konu olan alan aynı zamanda hassas bir eko sisteme sahiptir. Başta kareta kareta gibi deniz canlıları ve sulak alanlara ev sahipliği yaparken diğer taraftan karasal alanda da farklı bitki türleriyle özel bir ekosisteme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tüketen bir endüstri olan turizmin yok etmeden yerel bir ekonomik kaynak olarak yaşamasını sağlamak çok boyutlu olsa da mekânsal planlamayla mümkün olduğunu söylemek yanlış olmasa gerekir.

2.3. Ekoturizm-Yerel Halk İlişkisi

Diamantis'e (1999) göre ekoturizm terimi küresel ekonomik uygulamalar ve sürdürülebilir uygulamalara tepkinin ve onayın doğrudan bir sonucu olarak 1980'lerin sonunda ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirliğe iyi bir uygulama örneği olarak gösterilen ekoturizm, yaşadığımız gezegendeki ekolojik dengenin korunmasının dışında aynı zamanda sürdürülebilir yerel kalkınmaya yöneltme açısından potansiyel bir strateji olarak da açıklanabilmektedir (Özben, 2022: 4). Alaeddinoğlu vd. (2011) ekoturizmi, doğaya koruma amaçlı yapılan keşifler sonucu ziyaretçiler ile doğa arasındaki etkileşimi öğrenme yoluyla geliştiren ve yöre insanı ile ziyaretçilerde çevresel farkındalığı arttırırken sosyo-kültürel ilerlemeye de katkıda bulunan, bölge ve ülke ekonomisinin gelişimine doğrudan ve dolaylı yararlar sağlayan sürdürülebilir bir turizm aktivitesi olarak tanımlamaktadır. Akpınar ve Bulut (2010) ise doğayı ve kültürü anlayarak onları korumayı destekleyen, kitlelerce değil bireysel gerçekleştirilen yöre halkına sosyal ve ekonomik anlamda fayda sağlayan, el değmemiş doğal bölgelerde çevresel açıdan sorumluluk gerektiren seyahat ve ziyaret olarak tanımlamaktadırlar.

Araştırma sahasında yaşayan insanlar tarafından kabul gören bir turizm çeşidi olan ekoturizmin yaşatılması yine yerel halkın sahip çıkmasıyla mümkün olabilir.

Ekoturizmin yerel halk üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalara bakılacak olursa; Adeleke ve Nzama (2013) tarafından da ifade edildiği gibi ekoturizm faaliyetleri yerel halkın özellikle korumacı perspektifinin gelişmesine ve kaynakların toplumsal anlamdaki değerlerinin pekişmesine önemli katkılar sunduğu aşikârdır. Bununla birlikte ekoturizmin en önemli katkıları arasında toplumların kültürel ve doğal kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde kullanmalarına ve dışarıdan (baskın) kültürlerin yozlaştırıcı etkilerine karşılık koruyucu bir katkı sunduğunu da ayrıca ifade etmek gerekir. Bununla birlikte özellikle ekoturizm uygulama çeşitlerinden biri olan yerel topluluk tabanlı ekoturizm (Jones, 2005) uygulamalarının sürdürülebilirlik üzerinde nasıl bir etkinliğin olduğu da çeşitli teorik çerçevelerde ele alınması gerekmektedir. Örneğin; Ruiz-Ballesteros, (2011) tarafından 'socio-ecological resilience' kavramı ortaya çıkarılmaktadır. Benzer şekilde Stone (2015) tarafından da ifade edildiği gibi ekoturizm planması ve yönetim sürecinin karışık ve bir o kadar da çok farklı grupları ilgilendiren bir süreç olduğunu ancak bunu geliştirmenin ve olgunlaştırabilmenin yerinde yani doğal ortamındaki paydaşların katılımı ve desteklenmesiyle başarılı sonuçlara ulaşabileceği ifade edilmektedir. Bu anlamda bütün bu karma yapının ancak bir bilgi sistemi aracılığıyla etkili bir şekilde planlanabileceğine yönelik çok çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Ladkin and Bertramini (2002) özellikle ekoturizm planlamalarının minimal negatif etkilerle evrilebilmesi için tüm paydaşların karar verme süreçlerine katılmasının önemini vurgulamıştır (akt. Stone 2015: 16).

Ancak ekoturizmin deneyimlendiği ve uygulandığı bölgelerde yerel halkın gelişimine (kişilerde kendine güven, organizasyon yeteneklerinin gelişmesi vb.) ve kaynakların sürdürülebilir kullanıldığına yönelik pozitif katkıları bulunmasına rağmen, özellikle Stronza ve Gordillo (2008) tarafından Amazonlar'da uygulanan 3 farklı ekoturizm projesinin değerlendirilmesine yönelik yaptıkları araştırmada bazı negatif etkilerinin (yerel topluluklarda ortaya çıkan karışıklık ve toplumsal karşıtlıklar gibi) de olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Marzouki vd. (2012) tarafından yapılan benzer bir araştırmada ise 'ecological footprint' ifadesiyle ekoturistlerin doğal ortamda yaptıkları faaliyetlerin her ne kadar çevre dostu (ecology-friendly) olsa dahi bir etkilerinin olabileceğini ifade etmektedir. Bu anlamda özellikle uluslararası literatürdeki hassasiyetleri dikkate alarak yapılacak olan planlama ve değerlendirme çalışmalarında eleştirel bir bakış açısının ortaya konulması önemlidir. Ekoturizme getirilecek eleştirilerin katkısı Blackstock (2005) tarafından da vurgulanmaktadır. Araştırmacı turizm endüstrisinin özellikle ekoturizme yönelik yatırım çabaları içerisine yerel halkın rekabet sürecinde daha eşitlikçi bir yapıya kavuşmasının en az kaynakların sürdürülebilir kullanımı kadar önemli olduğunun altını çizmektedir.

Liu vd. (2013) Çin'deki ekoturizm çalışmalarında mevcut trendleri anlamak için 1990 ile 2010 yılları arasındaki yayınları incelemişlerdir. Ekoturizme yönelik çalışmalar içerisindeki en önemli eğilimler arasında ekoturizm gelişiminin planlanması, yönetimi ve uygulaması olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu noktada, Hill ve Hill (2011) tarafından ekoturizm planlanması ve yönetim sürecinin kompleks ve karışık bir süreç olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en temel etken ise, ekoturizm faaliyetleri yapılırken her bir tarafın isteklerinin ve beklentilerinin farklı olması ki, burada özellikle turizm pazarlayıcılarının bu noktadaki zafiyetleri ortaya çıkmaktadır. Araştırmacılar burada getirdikleri öneriler arasında gruplar arasındaki iletişim ve etkileşimin seviyesinin ve boyutlarının artırılması gerektiğinin altını çizmektedirler.

3. YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Çıralı Mevkii ve Dalyan Mahallesi'ndeki İztuzu ve Sarıgerme sakinleri oluşturmaktadır (Harita 1). Bu lokasyonların araştırma sahası olarak seçilmesinin altında yatan iki temel motivasyon bulunmaktadır. En temelde Çıralı, İztuzu ve Sarıgerme bölgeleri ekoturizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği alanların başında gelmektedir. Ayrıca ekoturizm alanlarının sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde mekânsal planlamasının nasıl yapılması gerektiği konusu literatür boşluğunu oluşturmaktadır. TÜİK'in 2018 verilerine göre Dalyan

temelde ekoturizm sahalarıdır. Bu kapsamda, araştırmanın problemi iki başlık altında ele alınmıştır. Bunlardan ilki betimsel ve nitel analize yönelik bulgular üretmeye yönelikken ikincisi ise katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir durumlarına göre üretilen nicel analiz bulgularıdır. Bunlar:

1. Araştırma sahalarında yaşayan yerel halkın yöredeki mekansal planlama ve sürdürülebilir turizme yönelik bakışının nasıl olduğunu tespit etmek.
 1. Araştırma sahalarında mekânsal planlama süreci hakkında yerel halkın görüşleri nasıldır?
 2. Araştırma sahalarında turizmle birlikte farklılaşan mekânsal dinamikler nelerdir?
 3. Araştırma sahalarının mekânsal planlaması nasıl olmalı?
 4. Araştırma sahalarında turizme yönelik mekânsal planlama süreci nasıl olmalı?
 5. Araştırma sahalarında turizmin sürdürülebilir bir şekilde planlanmasında alternatif olabilecek turizm türleri nelerdir?
 6. Araştırma sahalarında turizmin sürdürülebilir bir şekilde planlanmasında alternatif olabilecek turizm alanları nerelerdir?
 7. Araştırma sahalarındaki mekânsal planlamada bilgi paylaşım süreci nasıl olmalıdır?
 8. Araştırma sahalarında turizm mekanları planlanırken hangi alanlar turizm dışında tutulmalıdır?
2. Araştırma sahalarında yaşayan yerel halkın bazı değişkenlere göre mekânsal planlamaya bakışının nasıl olduğunu tespit etmek.
 1. Araştırma sahalarında cinsiyete göre turizm politikalarına bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
 2. Araştırma sahalarında yaşa göre turizm politikalarına bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
 3. Araştırma sahalarında eğitim düzeyine göre turizm politikalarına bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
 4. Araştırma sahalarında gelir durumuna göre turizm politikalarına bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?

4. BULGULAR

Çalışmanın bu başlığında yerel halkla yapılan anket sorularının demografik nitel bulguları frekans ve yüzde dağılımları üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma bulgularını 3 başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar:

1. Betimsel ve demografik bulgular
2. Mekansal planlamaya yönelik nitel bulgular
3. Mekansal planlamaya yönelik nicel analiz bulguları

4.1. Betimsel ve Demografik Bulgular

Araştırmanın betimsel bulguları anketlerin gerçekleştirildiği yer ile katılımcıların demografik bilgilerini içermektedir. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir gibi demografik bulguları sırasıyla ele alınmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Betimsel ve Demografik Bulgular

1. Anketin Yapıldığı Yer		Frekans	Yüzde	4. Eğitim	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çıralı		13	6,7	İlköğretim	45	23,2	23,6
Dalyan/İztuzu		127	65,5	Ortaöğretim	51	26,3	26,7
Sarıgerme		54	27,8	Yüksek Öğretim	88	45,4	46,1
Toplam		194	100	Lisansüstü	7	3,6	3,7
2. Yaş				Toplam	191	98,5	100
25 ve altı yaş		56	28,9	Cevapsız	3	1,5	
26-40		60	30,9	Genel Toplam	194	100	
41-60		65	33,5	5. Gelir			
61 ve üzeri		13	6,7	2300tl altı	20	10,3	15,2
Toplam		194	100	2301-3500tl	72	37,1	54,5
3. Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	3501-5000tl	27	13,9	20,5
Erkek	99	51	57,2	5001tl ve üzeri	13	6,7	9,8
Kadın	74	38,1	42,8	Toplam	132	68	100
Toplam	173	89,2	100	Cevapsız	62	32	
Cevapsız	21	10,8		Genel Toplam	194	100	
Genel Toplam	194	100					

Yerel halkla 3 merkezde anket yapılmıştır. Bunlar Çıralı, Dalyan ve Sarıgerme'dir. Anket uygulamalarının en fazla yapıldığı yer yaklaşık %66 ile Dalyan'dadır. O'nu sırasıyla %28'le Sarıgerme ve %7 ile Çıralı takip etmektedir. Yerel halkın yaş gruplarına dağılımına bakıldığında 61 ve üzeri hariç diğer yaş aralıklarının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Burada en yüksek değer yaklaşık %33,5 ile 41-60 yaş grubundadır. Onu %30,9 ile 26-40 ve %28,9 ile 25 ve altı yaş grubu takip etmektedir. En düşük yaş grubu ise %6,7 ile 61 ve üzeri yaş grubudur. Yerli halkın cinsiyet dağılımına bakıldığında yaklaşık %57'sinin erkek, %42'sinin ise kadın olduğu görülmektedir. Ancak 21 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Yerel halkın eğitim düzeyinin verildiği tabloya bakıldığında 3 katılımcının bu soruyu yanıtsız bıraktığı görülmektedir. Ankete katılan 191 katılımcının verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde en yüksek değer yaklaşık %46 ile yükseköğretim düzeyinde olduğu görülmektedir. Onu %26,7 ile ortaöğretim düzeyi takip etmektedir. En düşük değer ise %3,7 ile lisansüstü eğitim düzeyindedir. Yerel halkın gelir düzeyinin verildiği tabloya bakıldığında 194 katılımcının 62'si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu da toplam katılımcıların yaklaşık üçte birine karşılık gelmektedir. Geriye kalan 132 katılımcının verdiği yanıtlara bakıldığında en yüksek grubun yaklaşık %54 ile 2301-3500tl arasında olduğu görülmektedir. Onu %21'le 3501-5000tl arası, %15'le 2300tl altı ve %10'la 5001tl ve üzeri takip etmektedir.

4.2. Alan Yönetimine Yönelik Nitel Bulgular

Bu başlıkta katılımcılara 'Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde gerçekleştirildiğini düşünüyor musunuz? Niçin?' sorusu sorulmuştur. Sorunun ilk kısmı için evet/hayır şeklinde kategorik cevaplardan birini işaretlemesi istenmiştir (Tablo 2). Sorunun ikinci kısmında ise bu konudaki düşüncesinin nedenlerini belirtmeleri istenmiştir (Tablo 3). Alınan cevapların birbirine benzer ve ilişkili olanlar ise gruplandırılmış ve yüzdelik olarak ifade edilmiştir.

Tablo 2. 'Bölgenin Turizm Gelişiminin Bir Politika Çerçevesinde Gerçekleştirildiğini Düşünüyor Musunuz?' Sorusuna Yerel Halkın Verdiği Yanıtların Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Fikrim Yok	53	27,3	30,6
Hayır	71	36,6	41,0
Evet	49	25,3	28,3
Toplam	173	89,2	100,0
Cevapsız	21	10,8	
Genel Toplam	194	100,0	

194 katılımcının 21'i bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Geriye kalan 173 katılımcının ise %41'i bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünmemektedir. Yaklaşık %31'i ise bu konuda bir fikri olmadığını, %28'i ise bunun bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünmektedir (Tablo 2). Bu soruya evet ve hayır yanıtı verenlerin 'neden öyle düşündüğüne' yönelik açık uçlu yanıtları aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Kategorik Cevapların Açık Uçlu İfadeleri

Kategori	Açık Uçlu İfadeler	Sayı	N İçindeki %	Toplam İçindeki %
Hayır	Politika yetersiz	11	5,7	30,6
	Sistemli değil	5	2,6	13,9
	Kendilerini düşünüyor	4	2,1	11,1
	Bireysel çabadan dolayı	3	1,5	8,3
	Politikaya ihtiyaç yok	2	1,0	5,6
	Sürece siyaset karıştırıldığı için	2	1,0	5,6
	Diğer	9	4,6	25,0
	Toplam	36	18,6	100,0
	İlişkisiz cevap	8	4,1	
	Cevapsız	27	13,9	
	Grup Toplamı	71	36,6	
Evet	Bölgenin kalkınması	10	5,2	38,5
	Olumsuz uygulamalardan dolayı	6	3,1	23,1
	Belediye gerekeni yapıyor	5	2,6	19,2
	Politika yetersiz	3	1,5	11,5
	Diğer	2	1,0	7,7
	Toplam	26	13,4	100,0
	İlişkisiz cevap	5	2,6	
	Cevapsız	18	9,3	
	Grup Toplamı	49	25,3	
Fikrim yok		53	27,3	
Anket Toplamı (N)		194	100,0	

Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde gerçekleştirilmediğini düşünenlerin (hayır yanıtını verenler) toplam sayısı 71'dir. Ancak bunların 27'si bu sorudaki açık uçlu kısmı boş bırakmış, 8'inin verdiği yanıt ise sorulan soruyla ilişkilendirilememiştir. Geriye kalan 36 yanıtın yaklaşık %31'i mevcut politikanın yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda katılımcılar fiyat-sürdürülebilirlik ve turizm politikalarının yetersiz olduğunu, problemlerin devam ettiğini, denetimin yeterli olmadığını, politikanın yetersiz olduğunu, devletin turizmin hiçbir yerinde olmadığını politikanın olmadığını ve bölgenin turisti kendisinin çektiğini ifade etmiştir. Politika yetersizliğini yaklaşık %14'le mevcut politikanın sistemli olmadığı ve %11'le politika yapımcıların kendilerini düşündüğü yanıtı takip etmektedir. Bu konuda belirtilen diğer yanıtlar ise sürece siyasetin karıştırıldığını, politikaya ihtiyaç olmadığını ve bireysel çabayı işaret etmiştir. Diğerleri şeklinde gruplandırılanlar ise Dalyan'ın mahalle statüsünde olmasını, insanların bilinçsizliğini, yöre halkına danışılmamasını, plansız otelleşmeyi, turizmdeki kötü gidişatta kimsenin sorumluluk almadığını, rant odaklı olduğu, henüz bir politikanın olmadığını işaret etmişlerdir.

Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde gerçekleştirildiğini düşünenlerin (evet yanıtını verenler) toplam sayısı 49'dur. Ancak bunların 18'i bu sorudaki açık uçlu kısmı boş bırakmış, 5'inin verdiği yanıt ise sorulan soruyla ilişkilendirilememiştir. Geriye kalan 26 yanıtın yaklaşık %39'u bölgenin kalkınması ve %19'unun belediyenin gerekeni yaptığı şeklinde olumlu ifadeler kullanarak süreçten duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir. Yani bölgenin turizm gelişiminin referansı olarak bu gruptaki katılımcılar bölgenin kalkınmasını ve belediyenin gerekeni yaptığını ifade etmektedir. Bu yönüyle ortaya çıkan sonuç olumlu olarak ifade edilmiştir. Ancak yine bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını ifade edenlerin vermiş oldukları bir diğer yanıt ise tezat bir durumun ifadesidir. Burada katılımcıların yaklaşık %23'ü olumsuz uygulamalardan dolayı bölgenin gelişiminin bir politika çerçevesinde olduğunu düşünmektedir. Burada 'ironik' bir durumun söz konusu olduğu anlamı çıkarılmaktadır. Zira politika çerçevesinde yapılan turizm gelişiminin olumlu uygulamaların bir sonucu olarak ortaya çıkması beklenen doğal bir süreç olmalıdır. Ancak burada katılımcılar bölgedeki olumsuz uygulamaların bir sonucu olarak bölgedeki turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde gerçekleştirildiğine inanmaktadır. Yani bu konuda izlenen politik adımların sonuçlarının olumsuz bir şekilde değerlendirilmesi katılımcılarda şu fikri oluşturmuştur: olumsuz uygulamalardan dolayı bölgenin turizm gelişimi bir politikanın ürünüdür. Katılımcılara göre uygulanan politikanın yöredeki yansımaları olumsuz uygulamalarla sonuçlanmıştır. Bu yanıtı veren 6 katılımcı yörede kasıtlı olarak turizmin bitirilmek istendiği, yöneticilerin çıkarlarına göre hareket ettiğini, gelirin eşit dağılmadığı ve tanınmış belirli kesimlere imkan tanındığı, Türkiye'de her şeyin siyasete bağlı olduğunu, İztuzu'ndaki işletmenin belediyeden alındığını ve 'yancılık' yapılmadan kişi gözetmeden doğanın korunması gerektiğini ifade etmiştir. 3 katılımcı ise politikanın yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Burada yine farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde gerçekleştirildiğini ve gerçekleştirilmediğini düşünenlerin (hayır yanıtını veren 11 ve evet yanıtını veren 3 kişinin) bu açık uçlu soruya da 'politika yetersiz' yanıtını vermişlerdir. Diğer bir ifadeyle mevcut politikayı yetersiz görenlerin bir kısmı turizm gelişiminin politikanın ürünü olarak görürken bir kısmı ise politikanın ürünü olarak görmemektedir. Buna rağmen verdikleri cevap ortaktır (politika yetersiz). Evet yanıtı içerisinde politikayı yetersiz bulanların belirttikleri ifadeler ise yolların yapılmadığı-muhtarın ilgilenmediği, (politikanın) tam olarak becerilemediği ve politikada yaşanan sıkıntıların turizmi etkilediği yönündedir. Bu konuda belirtilen diğer yanıtlar ise politikanın gelecek nesil için olduğu ve politikanın programsız olamayacağı konusundaki güçlü kanıyı ifade etmektedir. Sonraki başlıkta yerli halka yörede turizmin ortaya çıkmasından sonra uyum sağlanan ve sağlanamayan konular sorulmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Yerli Halkın Yörede Turizmin Ortaya Çıkmasından Sonra Uyum Sağladığı ve Sağlayamadığı Konular

Uyum sağlanan				Uyum sağlanamayan			
Alan	Konu	Sayı	Toplam İçindeki %	Alan	Konu	Sayı	Toplam İçindeki %
Kültür ve beceri	Farklı kültürlere	20	16,9	Ekonomik	Yüksek fiyatlara	11	13,3
	Yabancı dil üzerinden iletişim kurmaya	12	10,2		Çalışma koşullarına	4	4,8
	İnsanlarla diyalog kurmaya	5	4,2	Sosyo-kültürel	İnsanlardaki olumsuz davranışlara	15	18,1
Mekansal	Mekanın sosyo-ekonomik kalkınmasına	16	13,6		Dil engeline	11	13,3
	Fiziksel mekan paylaşımına	5	4,2		Farklı kültürler	7	8,4
Sosyal ve ekonomik	Sosyalleşmeye	14	11,9		Kültürel yozlaşmaya	7	8,4
	Sosyo-ekonomik olarak	5	4,2	Mekansal	Kötü mekansal planlama	7	8,4
	Kalabalığa	4	3,4		Kalabalık	5	6,0
	Diğer	5	4,2		Gürültü	4	4,8
	Her şeye/genel olarak uyum sağladım	32	27,1		Çevre kirliliği	3	3,6
	Toplam	118	100		Diğer	9	10,8
	İlişkisiz cevap	17			Toplam	83	100
	Cevapsız	59			İlişkisiz cevap	5	
	Genel Toplam	194			Cevapsız	106	
					Genel Toplam	194	

Yerel halka yörede turizm ortaya çıktıktan sonra uyum sağladığı ve sağlayamadığı konular açık uçlu soru olarak sorulmuştur. Alınan yanıtlar konularına göre gruplandırılmış ve bu gruplar da ilgili oldukları alana göre tekrar gruplandırılmıştır. Uyum sağlanan konulardaki alanlara bakılacak olursa 'kültür ve beceri, mekânsal, sosyal ve ekonomik' alanlar şeklindedir. Uyum sağlanamayan konular için belirlenen alanlar ise ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal alanlardır. Uyum sağlanan konular hakkında verilen yanıtlara bakıldığında 118 yanıt değerlendirmeye alınmıştır. Bu soruyu cevapsız bırakanların sayısı 59 iken ilişkisiz cevap verenlerin sayısı ise 17'dir. Uyum sağlanamayan konulara yönelik 83 soru değerlendirmeye alınmıştır. 106 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 5 katılımcının verdikleri yanıtlar ilişkisiz cevap olarak değerlendirilmiştir. Uyum sağlanan konular içerisinde kültür ve beceri alanına bakıldığında 3 farklı konu grubunun olduğu görülmektedir. Bunlar sırasıyla yaklaşık %17 ile farklı kültürlere uyum, %10 ile yabancı dil üzerinden iletişim kurmaya uyum ve %4 ile insanlarla diyalog kurmaya uyum şeklindedir. Uyum sağlanan konular içerisinde en yüksek yüzdeye sahip olunan birinci konu farklı kültürlere sağlanan uyumdur. Farklı kültürlere uyum sağlama konusunda belirtilen ifadeler şu şekildedir: yeni kültürler ve yeni insanlar tanıma. Uyum sağlanan diğer konu yabancı dil üzerinden iletişim kurma becerisi kazanmadır. Bu konuda katılımcıların belirttiği ifade yabancı dil öğrenmiş olmalarıdır. İnsanlarla diyalog kurmaya uyum sağladım diyenler ise insanlarla konuşmaktan ve diyalog kurmaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Mekansal alanla ilgili olarak iki konu grubu oluşturulmuştur. Bunlar mekanın sosyo-ekonomik kalkınmasına uyum sağlama (%13,6) ve fiziksel mekan paylaşımına uyum (%4,2)

sağlamadır. Uyum sağlanan konular arasında en yüksek değer yaklaşık %14'le mekanın sosyo-ekonomik kalkınmasına uyumdur. Bu konuda belirtilen ifadeler şu şekildedir: iş olanaklarının artması, bölgenin kalkınması ve canlanması. Fiziksel mekan paylaşımı konusunda belirtilen ifadeler ise şunlardır: plaj kuralları, doğayı ortak kullanma, çevreyi temiz tutma, turistlerin bölgeye yerleşmesi ile mekanların, fiyatların ve çevrenin turistlere göre olduğu gerçeği.

Sosyal ve ekonomik alan grubu içerisinde belirtilen konular yaklaşık %12'yle sosyalleşmeye uyum, %4'le sosyo-ekonomik olarak uyum ve %3'le kalabalığa uyum konularıdır. Uyum sağlanan konular içerisinde en yüksek üçüncü değere sahip olan konu yaklaşık %12'yle sosyalleşmedir. Sosyalleşmeyle ilgili olarak belirtilen ifadeler şu şekildedir: komşuluk ilişkileri, insanlarla anlaşmak, sosyallik. Sosyo-ekonomik olarak uyum sağlama konusunda belirtilen ifadeler ise turizm odaklı bir yaşam, misafir etme ve hizmet, iş olanakları ve popüler kültür, satış ve dil. Kalabalığa uyum sağlama konusunda belirtilen ifadeler ise bayramlardaki yoğunluk, yaz ve kış nüfus değişimi ile kalabalık ortamlar. Uyum sağlanan diğer konulara (%4,2) bakılacak olursa teknoloji ve yeniliklere, iş şakasına, sportif etkinliklere, ekoturizme ve her yıl değişen bürokratik konulara. Ayrıca katılımcıların yaklaşık %21'i bu soru kapsamında her şeye/genel olarak uyum sağladığını ifade etmiştir. Özel bir konu veya alan belirtilmesi de bu soruya alınan en yüksek yüzdeli yanıt katılımcıların genel anlamda her şeye uyum sağlamış olmasıdır. Yine alınan cevaplar içerisinde dikkat çeken bir diğer nokta ise genelde alınan cevaplar 'olumlu/istenen/beklenen bir duruma uyum sağlamak' şeklindedir. Ancak az da olsa birkaç cevap içerisinde 'olumsuz bir duruma da uyum sağlandığı' görülmektedir. Bu konuda belirtilen ifadeler şu şekildedir: her sene değişen bürokratik sıkıntılara, kalabalığa (4 kişi) ve mekanların, fiyatların, çevrelerin turistlere göre olduğu gerçeği. Yörenin turizm öncesi sakin bir yer olması ve sezon sonu ziyaretçilerin ayrılmasıyla sakinleşmesi ancak yazın kalabalıklaşması yöre insanının sonradan karşılaştığı veya yıl boyu tezat olarak değişen bir durumu ifade etmektedir. Bu nedenden dolayı bu ifade olumsuz bir duruma alışmak şeklinde yorumlanmıştır. Ancak bu ifadeyi belirten 4 katılımcının bu fikri destekleyip desteklemediği konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Uyum sağlanamayan konulara bakacak olursak ekonomi alanında yaklaşık %13'le yüksek fiyatlara ve %5'le çalışma koşullarına uyum sağlanamamıştır. Yüksek fiyatlara ve dil engeline alışamamak (yaklaşık %13'le), uyum sağlanamayan konularla ilgili verilen cevaplar içerisinde en yüksek ikinci yanıttır. Yüksek fiyatlarla ilgili olarak yaygın bir şekilde belirtilen ifadelerin kapsamı turizmle birlikte artan mal ve hizmet alımındaki yüksek fiyat artışlarıdır. Çalışma koşulları hakkında belirtilen ifadeler izinsiz çalışmak ve çalışma saatlerinin uzunluğudur.

Sosyo-kültürel alan içerisinde uyum sağlanamayan alana bakılacak olursa en yüksek değer yaklaşık %18'le insanlardaki olumsuz davranışlara, %13'le dil engeline, %8'le farklı kültürler ve kültürel yozlaşmaya alışamadığı şeklindedir. Uyum sağlanamayan konular içerisinde en yüksek değer insanlardaki olumsuz davranışlara uyum sağlayamamadır. Bu konuda belirtilen ifadeler bakılacak olursa turistlerin saygısız tavır ve davranışları, dağınık olmaları ve kuralları ihlal etmeleridir. Bu konuda belirtilen diğer konu dil engeline uyum sağlayamamadır. Bu konuda belirtilen ifadeler ise şu şekildedir: dil bilmemek, iletişim yetersizliği, lisan bilmemek, dil bariyeri, yabancı dil. Sonrasında belirtilen ifade ise farklı kültürler konusudur. Bu konuyla ilgili olarak belirtilen ifadeler şu şekildedir: aykırı giyim tarzları, bizim kültür ve geleneklerimize uygun davranmamaları, alkol tüketimi ve hayata bakış açıları. Bu konuda belirtilen diğer konu kültürel yozlaşmaya uyum sağlayamamalarıdır. Bu konuda belirtilen ifadeler şu şekildedir: yabancılaşma, mahalle kültüründen uzaklaşma, kültür ve davranışlar menfi yönde, kültür ve davranışların karışmış olması.

Mekansal alanla ilgili olarak uyum sağlanamayan konu en yüksek değerle yaklaşık %8'le kötü mekânsal planlama, %6 kalabalık, %5 gürültü ve %4 çevre kirliliği konularıdır. Kötü mekânsal planlama konusunda katılımcıların belirttiği ifadeler şunlardır: belirli yerlerin turistlere ayrılması ve yerel halkın girememesi, yapılaşma, doğanın ticaret amaçlı bozulması, çevre temizliği. Kalabalığa uyum sağlanamaması konusunda belirtilen ifadeler şu şekildedir: düzensiz kalabalık ve kalabalık sevmiyorum. Gürültü konusunda belirtilen ifadeler şu şekildedir: gürültü kirliliği ve gece klüpleri.

Çevre kirliliği konusunda belirtilen ifadeler şu şekildedir: çevre kirliliği ve çevreyi pis bırakmaları. Uyum sağlanamayan diğer konular hakkında belirtilen ifadeler şunlardır: gereksiz yasak ve kurallar, uyku düzeni, kışları boş olması, yerli halkın hala geleneksel yaşamlarına devam ettirmeleri.

Uyum sağlanan ve uyum sağlanamayan konular kıyaslandığında önemli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Belirli konularda bazı yerli katılımcılar uyum sağladığını ifade etmişken aynı konuda bazı katılımcılar ise uyum sağlayamadığını ifade etmiştir. Yerli halkın hem uyum sağladığı hem de uyum sağlayamadığını belirttiği alanlar şunlardır: yabancı dille iletişim, farklı kültürler ve kalabalık konularıdır. Yerel halka sorulan diğer soru 'yörenin doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilir kılınması için neler yapılmalıdır, hangi teknolojik uygulamalar kullanılmalıdır?' şeklindedir. Bu kapsamda alınan cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Yörenin Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Kılınması İçin Neler Yapılmalıdır, Hangi Teknolojik Uygulamalar Kullanılmalıdır?

Alan	Yapılması Gerekenler	Sayı	Toplam içindeki %	Teknolojik Uygulamalar	Sayı	Toplam içindeki %
Mekansal Planlama	Doğal alanların korunması	38	25,9	Sanal tanıtım	15	35,7
	Çevre kirliliği önlenmeli	20	13,6	Çevreci teknolojiler	7	16,7
	Yapılaşmanın azaltılması	13	8,8	Teknoloji altyapısı	6	14,3
	Altyapı	4	2,7	Kamera takibi	4	9,5
	Doğayı bozmadan teknoloji kullanılmalı	3	2,0	Çevreci tekneler	3	7,1
	Organik tarım	3	2,0	Diğer	7	16,7
	Ziyaretçi kısıtı olmalı	3	2,0	Toplam	42	100
Diğer	Tanıtım	10	6,8	İlişkisiz cevap	35	
	Yerel halk bilinçlendirilmeli	6	4,1	Cevapsız	117	
	Çevreci tekneler	5	3,4	Genel Toplam	194	
	Etkinlikler arttırılmalı	5	3,4			
	İnsanlar bilinçlendirilmeli	4	2,7			
	Kaliteli hizmet	4	2,7			
	Diğer	29	19,7			
	Toplam	147	100,0			
	İlişkisiz cevap	7				
	Cevapsız	40				
	Genel Toplam	194				

Yöredeki doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilir kılınması için yapılması gerekenler listesinin verildiği yukarıdaki tabloya bakıldığında 147 katılımcının yanıtı değerlendirmeye alınmıştır. 40 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 7 katılımcının verdiği yanıtlar ise ilişkisiz olarak değerlendirilmiştir. Yapılması gerekenlerle ilgili olarak iki alan belirlenmiştir. Bunlardan ilki mekânsal planlama alanı ve diğer alanlar şeklindedir. Mekansal planlama alanında verilen yanıtlara bakıldığında en yüksek değer yaklaşık %26 ile doğal alanların korunmasıdır. Bunu yaklaşık %14'le çevre kirliliği önlenmeli, %9'la yapılaşmanın azaltılması, %3'le altyapı, %2'yle doğayı bozmadan teknoloji kullanılmalı, organik tarım ve ziyaretçi kısıtı olmalı takip etmektedir. %26 ile doğal alanların korunması en yüksek değere sahip olan gerekliliktir. Bu konuda yaygın olarak belirtilen ifadeler şu şekildedir: doğa korunmalı, doğal alanlar korunmalı, doğa bozulmamalı. Yapılması gerekenler kısmında belirtilen ikinci önemli konu başlığı çevre kirliliği önlenmeli şeklindedir. Bu konuda belirtilen ifadeler şu şekildedir: çevre temizliği, temiz tutulmalı, çevre kirliliği önlenmeli, doğa temizliği. Yapılması gerekenler konusunda üçüncü konu yapılaşmanın azaltılmasıdır. Bu konuda belirtilen ifadeler şu şekildedir: yapılaşma sınırlandırılmalı, ormanlar korunmalı, araziler yabancılara satılmamalı.

Diğer alanlar konusunda belirtilenlere bakıldığında en yüksek değer yaklaşık %7 ile tanıtımdır. Onu yaklaşık %4 ile yerel halk bilinçlendirilmesi, %3'le çevreci tekneler, etkinlikler arttırılmalı, insanlar bilinçlendirilmeli ve kaliteli hizmettir. Tanıtım konusunda belirtilen ifadeler şu şekildedir: reklam, tanıtım, sosyal medyadan tanıtım ve yurtdışı tanıtım. İkinci gereklilik yerel halkın bilinçlendirilmesidir. Konuya ilişkin verilen ifadeler şu şekildedir: yerel halk bilinçlendirilmeli, turizm konusunda eğitim verilmeli ve çevrenin sürdürülebilirliğinin öğretilmesi. Diğer yapılması gerekenler konusuna bakıldığında toplam değer yaklaşık %20 olduğu görülmektedir. Bunalar: kanal temizlenmeli, Sarıgerme'ye dalgakıran yapılmalı, köy hayatı teşvik edilmeli, smart (akıllı) proje, fiyatlar düşürülmeli, sorunların çözümünde takım çalışması yapılmalı, eğlence mekanları yapılmalı.

Kullanılması gereken teknolojik uygulamalar konusuna bakıldığında 42 katılımcının verdiği yanıt değerlendirmeye alınmıştır. 117 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 35 katılımcının verdiği yanıtlar ise ilişkisiz bulunmuştur. Teknolojik uygulamalarla ilgili olarak verilen en yüksek yanıt yaklaşık %36'yla sanal tanıtımdır. Onu sırasıyla yaklaşık %17'yle çevreci teknolojiler, %14'le teknoloji altyapısı, %10'la kamera takibi ve çevreci tekneler takip etmektedir. Teknolojik uygulamalar konusunda alınan diğer grubunun değeri yaklaşık %17'dir. Bu konudaki verilen yanıtlar şu şekildedir: teleferik, navigasyon veri tabanları geliştirilmeli, sineklere çözüm üretilmeli, engelliler için teknolojik altyapılar kurulmalı. Bundan sonraki soruda katılımcılara yörenin turizm yönetim sürecinin nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Katılımcılardan alınan yanıtlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Turizm Yönetim Sürecinin Nasıl Olması Gerektiğini Düşünüyorsunuz

Turizm yönetim sürecinin nasıl olması gerektiğini düşünüyorsunuz	Sayı	Toplam İçindeki %
Yenilikçi ve yöreyi kalkındırmalı	12	11,7
Yıl boyu	15	14,6
Tüm paydaşların fikri alınarak	8	7,8
Yerel halkın görüşü alınmalı	7	6,8
Adaletli bir yönetim	7	6,8
Çevre temizliğine öncelik verilmeli	7	6,8
Tanıtım	6	5,8
Yerel yönetimler aktif olmalı	6	5,8
Denetim sıkı olmalı	5	4,9
Fiyatlarda adaletli olunmalı	5	4,9
Fiziksel mekan planlaması yapılmalı	4	3,9
İşin uzmanlarıyla çalışılmalı	4	3,9
Mevcut uygulama başarılı	4	3,9
Turistlerle daha fazla iletişim kurulacak bir sistem	4	3,9
Diğer	9	8,7
Toplam	103	100,0
İlişkisiz cevap	8	
Cevapsız	83	
Genel Toplam	194	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında katılımcıların verdiği yanıtlardan 103'ü değerlendirmeye alınmıştır. 83 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 8 katılımcının yanıtı ise ilişkisiz cevap olarak

değerlendirilmiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında en yüksek değer yaklaşık %12'yle yenilikçi ve yöreyi kalkındırmalı olmuştur. Bunu yaklaşık %15'le yıl boyu, %8'le tüm paydaşların fikri alınarak, %7'yle yerel halkın görüşü alınmalı, adaletli bir yönetim, çevre temizliğine öncelik verilmeli, %6'yla tanıtım ve yerel yönetimler aktif olmalı, %5'le denetim sıkı olmalı ve fiyatlarda adaletli olunmalı, %4'le fiziksel mekan planlaması yapılmalı, işin uzmanıyla çalışılmalı, mevcut uygulama başarılı ve turistlerle daha fazla iletişim kurulacak bir sistem şeklinde yanıtlanmıştır. Bu soruya verilen diğer yanıtlar ise yaklaşık %9'luk değere sahiptir. Diğer grubu içerisinde belirtilen ifadeler şu şekildedir: turizme kadın elinin değmesi gerektiği, sistemli olmalı, sadece Avrupalılara değil Araplara yönelik de olmalı. Sonraki soruda ise yerel halka yöredeki turizm faaliyetlerinin yönetilmesinde nasıl bir bilgi paylaşımı olması gerektiği sorulmuştur. Alınan yanıtlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Yöredeki Turizm Faaliyetlerinin Yönetilmesinde Nasıl Bir Bilgi Paylaşımı Olmalı

Turizm faaliyetlerinin yönetilmesinde nasıl bir bilgi paylaşımı olmalı	Sayı	Toplam İçindeki %
Sanal ve dijital olarak yapılmalı	23	22,3
İlgili paydaşların katılımıyla	20	19,4
Resmi kurumlar halka eğitim ve bilgi paylaşımı vermeli	13	12,6
Tüm paydaşları kapsayacak şekilde	11	10,7
Eğitim ve toplantı	10	9,7
Şeffaf ve adil	6	5,8
Denetleme mekanizması düzenlenmeli	4	3,9
Rehber ve kılavuz	3	2,9
Yeniliklere açık	3	2,9
Diğer	10	9,7
Toplam	103	100,0
İlişkisiz cevap	23	
Cevapsız	68	
Genel Toplam	194	

Yöredeki turizm faaliyetlerinin yönetilmesi konusunda yapılması gereken bilgi paylaşımının verildiği tabloya bakıldığında 103 katılımcının cevabı değerlendirilmeye alınmıştır. 68 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 23 katılımcının yanıtı ise ilişkisiz cevap olarak değerlendirilmiştir. Burada en yüksek değer yaklaşık %22'yle sanal ve dijital olarak yapılması gerektiği olmuştur. Bunu sırasıyla yaklaşık %19'la ilgili paydaşların katılımı, %13'le resmi kurumlar halka eğitim ve bilgi paylaşımı vermeli, %11'le tüm paydaşları kapsayacak şekilde, %10'la eğitim ve toplantı, %6'yla şeffaf ve adil, %4'le denetleme mekanizması düzenlenmeli, %3'le yeniliklere açık şeklindedir. Ayrıca katılımcıların yaklaşık %10'unun vermiş olduğu yanıtlar ise diğer grubu altında toplanmıştır. Bu grup kapsamında şunlar yer almaktadır: daha saygılı, daha albenili, sistematik olmalı, turizm danışma ofisleri, kötü de olsa turizm politikası olmalı, küçük esnaf da düşünülmesi.

Mekansal planlama konusunda önemli olan bir diğer konu ise turizme konu olabilecek yeni alanların veya faaliyetlerin belirlenmesidir. Katılımcıların bu konudaki fikrinin ölçülmesi için onlara 'Yörenizde geliştirilebilir yeni turizm çeşitleri ve turizme konu olabilecek alanlar var mı? Varsa belirtiniz' sorusu yöneltilmiştir. Sorunun ilk kısmı evet ve hayır yanıtlarından oluşan kategorik cevaplarla ilgiliyken (Tablo 8) evet yanıtı verenlerden ise bunların ne/nereler olduğunu belirtmeleri istenmiştir (Tablo 9).

Tablo 8. 'Yörenizde Geliştirilebilir Yeni Turizm Çeşitleri ve Turizme Konu Olabilecek Alanlar Var Mı?' Sorusuna Yerel Halkın Verdiği Yanıtların Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Fikrim Yok	68	35,1	39,8
Hayır	21	10,8	12,3
Evet	82	42,3	48,0
Toplam	171	88,1	100,0
Cevapsız	23	11,9	
Genel Toplam	194	100,0	

194 katılımcının 23'ü bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Geriye kalan 171 katılımcının %48'i bu soruya evet yanıtını vermiştir. Yani katılımcıların %48'i yörede geliştirilebilir yeni turizm çeşitlerinin ve turizme konu olabilecek alanların olduğunu düşünmektedir. Buna katılmayanların oranı ise yaklaşık %12'dir. Bu konuda fikri olmayanların oranı ise yaklaşık %40'tır (Tablo 8). Katılımcıların turizme konu olabilecek alanlara yönelik fikirleri ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Turizm Çeşitleri ve Turizme Konu Olabilecek Alanlar

Turizm çeşitleri ve turizme konu olabilecek alanlar	Sayı	N İçindeki %	Toplam İçindeki %
Doğa turizmi (şenlik, festival, yürüyüş, bisiklet, av, yayla, rafting, tırmanış)	14	7,2	23,0
Ekoturizm (agroturizm, kültürel değerler, fotosafari)	9	4,6	14,8
Kış turizmi	6	3,1	9,8
Gençlere yönelik eğlence alanları	5	2,6	8,2
Adrenalin sporları (yamaç paraşütü, mağaracılık, wingsuit)	4	2,1	6,6
Plaj sporları	4	2,1	6,6
Kültür turizmi	3	1,5	4,9
Termal turizm	4	2,1	6,6
Sağlık turizmi	2	1,0	3,3
Tarihi turizm	2	1,0	3,3
Golf turizmi	2	1,0	3,3
Diğer	6	3,1	9,8
Toplam (T)	61	31,4	100,0
İlişkısiz cevap	14	7,2	
Cevapsız	7	3,6	
Genel Toplam	82	42,3	
Anket Toplamı (N)	194	100	

Soruya evet yanıtını verenlerin turizm çeşitleri ve turizme konu olabilecek yeni yerler hakkında verdiği cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Yanıt veren 61 katılımcının %23'ü yeni turizm çeşidi olarak doğa turizmini (şenlik, festival, yürüyüş, bisiklet, av, yayla, rafting, tırmanış) işaret etmiştir. Onu yaklaşık %15'le ekoturizm (agroturizm, kültürel değerler, fotosafari) ve yaklaşık %10 ile kış turizmi takip etmektedir. Bu konuda belirtilen diğer cevaplar ise gençlere yönelik eğlence alanları, adrenalin sporları, plaj sporları, kültür turizmi, termal turizm, sağlık turizmi, tarihi turizm ve golf turizmidir. Bu konuda belirtilen diğer yanıtlar ise Çayboğazı bölgesi, çamur banyosu festivali, koylar ile sazlık ve kaplumbağalara yönelik etkinlikler şeklinde ifade edilmiştir. Sonraki soru turizmin girmesinin istenmediği yer, çevre ve kültürler konusundadır. Bu konuyla ilgili olarak verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir (Tablo 10).

Tablo 10. Turizmin Girmesini İstemediğiniz Alanlar Nereledir?

<i>A-Yerler</i>	Sayı	Toplam İçindeki %	<i>B-Çevreler</i>	Sayı	Toplam İçindeki %
Sahiller (İztuzu, Sarıgerme ve diğerleri)	15	30,6	Ormanlar ve doğal ortam	16	55,2
Ormanlar	8	16,3	Sahiller (İztuzu, Çıralı, Sarıgerme ve diğerleri)	5	17,2
Köyler	6	12,2	Tarım alanları	2	6,9
Çandır	4	8,2	Tarihi yerler	2	6,9
Dalyan ve sazlıklar	4	8,2	Diğer	4	13,8
Koılar	3	6,1	Toplam (T)	29	100,0
İbadet mekanları	2	4,1	İlişkisiz cevap	14	
Tarım alanları	2	4,1	Cevapsız	151	
Sit alanları	2	4,1	<i>C-Kültürler</i>	Sayı	T İçindeki %
Diğer	3	6,1	Yörükler ve geleneksel köy yaşamı	10	62,5
Toplam	49	100,0	Tarihi mekanlar	6	37,5
İlişkisiz cevap	28		Toplam	16	100
Cevapsız	117		İlişkisiz cevap	22	
Genel Toplam	194		Cevapsız	156	

Turizmin girmesinin istenmediği yerlerin verildiği tabloya bakıldığında 49 katılımcının verdiği yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. 117 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 28 katılımcı ise bu soruya ilişkisiz cevap vermiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında en yüksek değer yaklaşık %31'le sahiller (İztuzu, Sarıgerme ve diğerleri) olmuştur. Onu sırasıyla yaklaşık %16'yla ormanlar, %12'yle köyler, %8'le Çandır ile Dalyan ve sazlıklar, %6'yla koılar, %4'le ibadet mekanları, tarım alanları ve sit alanları takip etmiştir. Bu konuda belirtilen diğer yerler ise (Antalya Expo 2016, tarihi alanlar ve yaylalar) yaklaşık %6'lık bir paya sahiptir.

Turizmin girmesinin istenmediği çevrelere bakıldığında 29 katılımcının verdiği yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. 151 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmış, 14 katılımcının verdiği yanıtlar ilişkisiz olarak değerlendirilmiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında en yüksek değer yaklaşık %55'le ormanlar ve doğal alanlardır. Onu yaklaşık %17'yle sahiller (İztuzu, Çıralı, Sarıgerme ve diğerleri), %7'yle tarım alanları ve tarihi yerler takip etmektedir. Katılımcıların %14'ünün verdiği yanıtlar diğer grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bu yanıtlar ise şu şekilde dağılmıştır: evler, her yer, koılar, köyler.

Turizmin girmesinin istenmediği kültürler kısmına bakıldığında katılımcıların 16'sının verdiği yanıtlar değerlendirmeye alınmıştır. 156 katılımcı bu soruyu boş bırakmış, 22 katılımcının verdikleri yanıtların soruyla herhangi bir ilişkisi kurulamamıştır. Verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların yaklaşık %62.5'i yörükler ve geleneksel köy yaşamına turizmin girmesini istememektedir. Katılımcıların %37.5'i ise tarihi mekanlara turizmin girmesini istememektedir.

4.3. Alan Yönetimine Yönelik Nicel Analiz Bulguları

4.3.1. Ki-Kare(X^2) Testi Analiz Sonuçları

Yerel halka uygulanan anketlerde elde edilmeye çalışılan sonuçlardan birisi de iki bağımsız grup arasındaki ilişkinin ölçülmesidir. Bu kapsamda belirlenen bağımsız değişken cinsiyet iken bağımlı değişken ise turizm gelişiminin bir politika doğrultusunda yapıp yapılmadığıdır. Bu ilişkiyi ölçmek için oluşturulan hipotezler ise şu şekildedir:

H₀: Cinsiyete göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Cinsiyete göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki vardır.

Bu ilişkiyi ölçmek için SPSS üzerinde ki-kare analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki şekilde tablolastırılmıştır (Tablo 11). Burada değerlerin analiz edildiği katılımcı sayısı 156'dır. Karşılaştırılan değişkenler arasındaki ilişkiye göre oluşturulan hipotezin kabul veya reddedilmesi 'P' değerine bağlıdır. Eğer P değeri 0,05'ten daha büyükse ($P > 0,05$) H₀ hipotezi kabul edilir. Yani değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. P değeri 0,05'ten küçük veya buna eşitse ($P \leq 0,05$) H₁ hipotezi kabul edilir. Yani değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 11. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testiyle Ölçülmesi

Karşılaştırılan Değişkenler	n	sd	Ki-Kare	P	Hipotez Kabul/Red
Cinsiyet ve turizm gelişimi bir politika doğrultusunda mı yapılıyor	156	2	9,134	0,010	Kabul

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 'cinsiyete ile turizm gelişimi politika doğrultusunda mı yapılıyor' kriterleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişken arasında kurulan hipotez kabul edilmiştir ($P \leq 0,05$ olduğu için). Yani cinsiyete göre bu soruya verilen cevaplar anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

4.3.2. Anova (F) Testi Analiz Sonuçları

İkiden fazla bağımsız grup arasındaki ilişkinin ölçülmesinde tek yönlü anova testi kullanılmaktadır. Anova testi sonrasında istatistiksel olarak anlamlı olan ilişkileri bulmak için Post-Hoc olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Bu testle ortaya çıkan anlamlı ilişkinin hangi gruplar arasında olduğu ortaya konmuştur. Öncelikle bu konuda belirlenen faktör grupları yaş, eğitim ve gelirdir. Bu kapsamda belirlenen bağımlı değişken ise bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığıdır. Bu ilişkiyi ölçmek için oluşturulan hipotezler ise şu şekildedir:

H₀: Yaşa göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Yaşa göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki vardır.

Bu ilişkiyi ölçmek için SPSS üzerinde anova (F) testi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki şekilde tablolastırılmıştır (Tablo 12). İlk olarak yaş faktörüne göre bağımlı değişkenlerin testi yapılmıştır.

Tablo 12. Yaş İle Turizm Politikası Arasındaki İlişkinin Anova (F) Testi Sonuçları

		Kareler toplam	sd	Kareler ortalaması	F	P	Hipotez kabul/red
Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünüyor musunuz?	Gruplar arası	8,220	3	2,740	4,942	,003	Kabul
	Grup içi	93,688	169	,554			
	Toplam	101,908	172				

Yaşa göre yapılan test sonuçlarında bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($P \leq 0,05$ olduğu için). Yani H₁ hipotezi kabul edilir. Bu anlamlı ilişkinin ise hangi yaş gruplarında olduğunu bulmak için ise post-hoc olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Buna göre ortaya çıkan sonuçlar aşağıda verilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Yaşa Göre Bölgenin Turizm Gelişiminin Bir Politika Çerçevesinde Yapıldığı Değişkenlerinin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Grup (Yaş)		s.s.	P
Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünüyor musunuz?	25 Yaş altı	26-40	0,14818	0,039
		41-60	0,14127	0,005
		61 ve üstü	0,24752	0,567
	26-40	25 Yaş altı	0,14818	0,039
		41-60	0,14204	0,950
		61 ve üstü	0,24796	0,991
	41-60	25 Yaş altı	0,14127	0,005
		26-40	0,14204	0,950
		61 ve üstü	0,2439	0,929
	61 ve üstü	25 Yaş altı	0,24752	0,567
		26-40	0,24796	0,991
		41-60	0,2439	0,929

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 25 yaş altı gruba göre bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığı kriteri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu yaş grubunun bu soruya vermiş olduğu yanıtlar diğerlerine göre daha anlamlı bulunmuştur (Tablo 13). Gelir ve eğitim durumları ile turizm politikası arasındaki ilişki ise aşağıdaki tabloda analiz edilmiştir (Tablo 14). Bu ilişkiyi ölçmek için oluşturulan hipotezler ise şu şekildedir:

H₀: Gelir ve eğitim durumlarına göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Gelir ve eğitim durumlarına göre turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapılıp yapılmadığı konusunda anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 14. Gelir ve Eğitim Durumu İle Turizm Politikası Arasındaki İlişkinin Anova (F) Testi Sonuçları

1) Gelir Durumu 2) Eğitim Durumu		Kareler toplam	sd	Kareler ortalaması	F	P	Hipotez kabul/red
1) Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünüyor musunuz?	Gruplar arası	3,223	3	1,074	1,951	,125	Red
	Grup içi	62,777	114	,551			
	Toplam	66,000	117				
2) Bölgenin turizm gelişiminin bir politika çerçevesinde yapıldığını düşünüyor musunuz?	Gruplar arası	,840	3	,280	,469	,704	Red
	Grup içi	99,066	166	,597			
	Toplam	99,906	169				

Gelir ve eğitim durumlarına göre yapılan test sonucunda hem gelir hem de eğitim durumu ile bölgenin turizm gelişimini bir politika çerçevesinde yapılması arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki tespit edilememiştir ($P > 0,05$ olduğu için). Yani H₀ hipotezleri kabul edilir.

5. SONUÇ

Turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ekonomik girdi ve istihdam yaratma alanıdır. Türkiye gelişmiş diğer Akdeniz Havzası ülkeleri gibi turizmden önemli ölçüde gelir elde etmektedir. Ancak, popüler turizm faaliyetlerinin daha çok kıyı ve deniz turizmine yönelik olması turizmin tüketen yönünün daha çok görülmesine neden olmaktadır. Bu anlamda Türkiye turizminin geleceğine yönelik önemli sayıda politika ve plan kararları geliştirilmektedir. Ancak bütün bunlara karşın Türkiye turizmi kıyı bölgelerine sıkışmaktan bir türlü kurtarılamamıştır. Özellikle son yıllarda turizm çeşitlenmesi bağlamında sağlık, doğa temelli, kültür ve yavaş turizm gibi çeşitlere yönelik adımlar atılsa da yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Zira her yıl

yayımlanan istatistikler Türkiye turizminin hala kıyılara ve belli destinasyonlara yönelik olduğunu göstermektedir. Oysa bir taftan dünyanın içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve politik istikrarsızlık diğer taraftan bizi derinden etkileyecek olan iklim krizi gibi konular daha sorumlu bir turizm yaklaşımı sergilememizi zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla yeni politikalara ve alan yönetimlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu anlamda ekoturizme konu olan alanlarda yerel halkın mekanın planlanmasına ve sürdürülebilir turizm anlayışına vereceği katkı şüphesiz ki çok daha önem kazanmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular da bunu göstermektedir.

Türkiye’de ekoturizm konusu ilk defa Dalyan-İztuzu’nda (1987’de) bir otelin temel atma sürecinde gündeme gelmiştir, Otel inşaatının İztuzu kumsalını yuva yapma alanı olarak seçen Caretta Carettalara zarar vereceği düşüncesinden hareketle ekolojistler otel inşaatına tepki göstermişler ve tepkilerin sonucunda otel inşaatı iptal edilmiştir (Tutcu, 2021: 10). Dolayısıyla denilebilir ki, doğal çevrenin korunmasında etkin rol aldığı düşünülen yerel halkın daha sağlıklı bir çevrede, başta ekoturizm olmak üzere birçok sektöre de etkin katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Zira elde edilen sonuçların zaman zaman bu durumu desteklediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ekoturizme konu olan mekanın planlanması ve sürdürülebilirliğine ilişkin en önemli değişken hiç şüphesiz ki, bölgede bir turizm politikasının olup olmadığına ilişkin cevaplardır. Bu soruya hem olumlu hem de olumsuz yanıt veren katılımcılar bir politika çerçevesinde bölgedeki turizmin yönetildiğini düşünmektedirler. İlginç olan şey olumsuz düşünenler, bölgedeki eko (sorumlu) turizmin karar vericiler tarafından bilerek ve isteyerek değiştirildiğini ve kitle turizmine dönüştürülmek istendiğini belirtmişlerdir. Zira bölgede turist sayısında yaşanan artış, betonlaşma, kültürel dokuda zedelenme ve gürültü kirliliği diğer bir ifadeyle kontrolsüz ve sınırsız büyüme ekolojik çekiciliğin kaybedilmesine neden olmaktadır. Araştırma sahasının ekolojik çekiciliğini kaybetmemesi için acil önlemler alınması gerekmektedir. Örneğin yöresel yeme-içme faaliyetlerinde farklılıklar gözlemlenmeye başlandığına ilişkin geri dönüşlerle karşılaşmıştır. Şöyle ki, yerel çekicilik oluşturmada yeme-içme önemli bir belirleyicidir. Ancak bölgenin turist sayısındaki artış ve talebi karşılayamama durumu yerel içecek ve yiyeceklerin talebi karşılayamamasına ve belli ölçüde yok olmasına yol açmaktadır.

Araştırmaya konu olan yöre halkı sürece adapte olma konusunda ciddi bir uyum mücadelesi verdiklerini, ancak bazı konularda kısmen de olsa uyum sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Farklı kültürlerle, mekanın sosyo-ekonomik kalkınmasına uyum sağlanırken bazı ekonomik konular, dil, kalabalık olma durumu ve yine bazı davranışlar henüz tam uyumun sağlanmadığı konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yaşadıkları bölgede mekanın kötü kullanıldığına (özellikle belirli yerlerin turistlere ayrılması ve yerel halkın girememesi, yapılaşma, doğanın rant amaçlı bozulması, çevre temizliği gibi) ilişkin olumsuz geri dönüşler mevcuttur. Bunlardan da özellikle doğal alanların korunması ve çevre temizliği konuları öne çıkmaktadır. Örneğin Çıralı gibi hem turistler hem de yerel halk için hala doğallığını birçok anlamda koruyan alanlarda maalesef turistik kapasite aşımı yaşanmaktadır. Çıralı’da turizm sezonunda turist sayısında ciddi artışlar gözlemlenmesinden ötürü altyapı ve üstyapı sorunları meydana gelmektedir. Bu durum, kontrol edilmeli ve bölge için ivedilikle bir kapasite belirleme çalışması yapılmalıdır.

Araştırma bölgesinde dikkat çeken bir diğer cevap ise teknolojinin başta yenilikçi yaklaşımlar ve tanıtım olmak üzere turizmin hizmetinde muhakkak kullanılması gerekliliğine ilişkin görüşleridir. Zira bu cevabı, alan yönetimi konusunda da görmek mümkündür. Şöyle ki, yerel halk bilgi paylaşımının muhakkak yapılmasını ve bu paylaşımın sanal ve dijital platformlar kullanılarak gerçekleştirilmesini istemektedir. Ancak en değerli bulunan cevaplardan bir tanesinin paydaşların etkin katılımıyla her bir sürecin gerçekleştirilmesine ilişkin düşünceleridir.

Araştırmada en tartışmalı sonuçlardan birisi de, yerel halkın mevcut turizm çeşitlerine ilaveten sürdürülebilir yeni turizm çeşitlerinin düşünülmesi gerektiğini ve daha önemlisi yeni alanların turizme konu edilebileceğine ilişkin düşünceleridir. Diğer bir ifadeyle yerel halk bir taraftan mevcut yapıyı kalabalık olarak tanımlarken diğer taraftan yeni katılımcılara ‘merhaba’ demek istiyor. Şüphesiz burada temel soru yerel halk hangi turizm çeşitlerinin geliştirilmesini istiyor sorusudur. Verilen cevaplar incelendiğinde (şenlik, festival, yürüyüş, bisiklet, yayla, rafting,

tırmanış, agroturizm, ekoturizm, kültür turizmi, fotosafari) sürdürülebilir turizm çeşitlerinin geliştirilmesini istedikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hassas ekosisteme sahip İztuzu ve Sarıgerme gibi kıyı alanlarının ve ormanların turizme konu olmasını istemedikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bölgede bulunan bazı köy ve meskenlerin ekoturizme açılmadığı ve bu turizm tipi için oldukça uygun olduğu gözlemlenmiştir. Bazı köyler ve meskenler ise ekoturizm ile yeni tanışmaya başlamıştır. Örneğin Kapaklı köyünde ev pansiyonculuğu yeni başlamış ve yaygınlaşması beklenmektedir. Bu konu ile ilgili köy halkına teşvikler ve konu ile ilgili eğitimler verilmiştir. Bölgedeki potansiyeli yüksek diğer köy ve meskenlerin de ekoturizme açılması, çevreye duyarlı turizmin hakimiyetini arttıracaktır. Ekoturizmin canlı tutulması bölgedeki doğa ve kültürün yok olmasının önüne geçmek için bir araç olacaktır. Sonuç olarak hassas bir ekosisteme sahip araştırma alanında mekanın kullanımı bir planlama yaklaşımı olmadan gerçekleştirilmemelidir. Yerel halk turizmin geliştirilmesini istemekle birlikte var olan doğal ve kültürel değerlerin kaybolmasını da istemediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla mevcut yapının sürdürülebilir olmadığını ve bir plan çerçevesinde sürdürülebilir bir mekan yönetimine ihtiyaç olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.

Teşekkür

Bu çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) Tarafından SBA-2018-6737 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Kaynakça

- Adams, W. M., (2009), *Green Development: Environment and Sustainability In A Developing World*, Routledge, 3rd Edition, New York, USA. ISBN: 0-203- 92971-3.
- Adeleke, B.O. ve Nzama, T. (2013) Assessment of Community Participation in Ecotourism and Conservation at Hhuwe-Umfolozi Park, South Africa, *Journal of Environment and Earth Science*, 3(3): 27-37.
- Ak, Ö., Zengin, B. & Türkseven E. (2023). Ekonomi ve Ekoloji Kıskaçında Sürdürülebilir Kırsal Turizmin Değerlendirilmesi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 36-53.
- Alaeddinoğlu F., Can A.S., Yılmaz E., (2011), Van Gölü Havzası Batı Kesiminde Ekoturizm, Potansiyel Kaynakların Derecelendirilmesi ve Turist Profilinin Belirlenmesi, Elvan Yayınları, Ankara
- Albrechts, L. (2004). Strategic (Spatial) Planning Reexamined. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 31: 743-758.
- Altınok Çalışkan, S.E., Uzun, O., (2023). Ekoturizm'in Türkiye ve Dünyadaki Gelişimi. *Kent Akademisi Dergisi*, 16(2):989-1002.
- Arıcı E. (2022). İskandinav Ülkelerinde Ekoturizm Faaliyetleri. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı Ekoturizm Rehberliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Banerjee, S. B. (2003), Who Sustains Whose Development? Sustainable Development and The Reinvention of Nature. *Organization Studies* 1 (24): 143-80.
- Basiago, A. D., (1995), Methods of Defining 'Sustainability', Sustainable Development, John Wiley & Sons, Ltd., vol. 3(3), pages 109-119.
- Bilgiçli, İ. & Ertürk, S. (2022). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Karasu'da Ekoturizmin Çevre Etkilerinin İncelenmesi, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(8): 1110-1129.
- Blackstock K., 2005, A critical look at communitybased tourism *Community Development Journal* Vol 40 No 1 January 2005 pp. 39-49
- Dağdelen Ö. & Çınbilgel İ. (2022). Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Algısı ve Tutumları: İbradı Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2022, 10 (4), 3262-3286.
- Diamantis, D. (1999). "The Concept of Ecotourism: Evolution and Trends", *Current Issues in Tourism*. 2 (2-3), 93-122.

- Doğru E. (2022). *Türkiye’de Ekoköyler ve Ekoçiftlikler: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Karabük.
- DPT (2006). Devlet Planlama Teşkilatı. *Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu*. 2. Sürüm, Ankara
- Ergün, T. ve Çobanoğlu, N. (2012), Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-123.
- Gülbitti, M., & Özüduru, B. (2020). Türkiye’deki Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Süreçlerinin Stratejik Mekansal Planlama Süreçleri ile İlişkili Olarak Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 36-53.
- Hill J.L. and Hill R.A. 2011. Ecotourism in Amazonian Peru: uniting tourism, conservation and community development, *Geography*, 2011, 96.Part 2. P.75-85.
- https://kisadalga.net/haber/detay/cirali-ve-olimposta-nufus-40-bini-buldu_35802#image5
- İlgar, Y. (2016). *Kentsel Çevrede Fiziksel Aktivite ve Mekansal Planlama: Denizli Örneği*. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta, 333 s.
- Jones, S. 2005. Community-based Ecotourism: The Significance Of Social Capital. *Annals of Tourism Research*, 32(2), 303-324.
- Kaynak, M. (2005), *Kalkınma İktisadi ve Politikası*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kaypak, Ş., (2012), Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (22): 11-29. ISSN: 1309-9132.
- Kiraz F. (2022). *Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa Ülkelerinde Ekoturizm Trendleri*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı Ekoturizm Rehberliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ladkin, A., & Bertramini, A. 2002. Collaborative Tourism Planning: A Case Study of Cusco, Peru. *Current Issues in Tourism*, 5(2), 71-93.
- Liu, C., Li, J. ve Pechacek, P. 2013 Current Trends Of Ecotourism In China’s Nature Reserves: A Review Of The Chinese Literature. *Tourism Management Perspectives*, 7: 16-24.
- Marzuki, A. 2011. Assessment Of Nature-Based Tourism In South Kelantan, Malaysia, *TOURISMOS An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 6(1), ss.281-295.
- Mengi, A. ve Algan, N. (2003), Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği. Ankara: Siyasal.
- OECD, (2001), *Rural Development Policy*. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Özben A. (2022). *Ekoturizm Kapsamında Çevre Bilincinin Yeşil Ürün Satın Alma Davranışına Etkisi: Antalya Örneği*. Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Şırnak.
- Öztekin E. & Çolak S. (2022). Sürdürülebilir ve Düşük Karbon Emisyonlu Kentsel Alanlar için Eko Şehir Kavramı; Zonguldak İli için Öneriler. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi* 9(2), 62-73.
- Polat, E., 2010. Planlamada Yeni Bir Paradigma Baskısı: Stratejik Mekansal Planlama, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 19, 1-18.
- Ruiz-Ballesteros, E. 2011. Social-ecological Resilience And Community-Based Tourism: An Approach From Agua Blanca, Ecuador. *Tourism Management*, 32(3), 655-666.
- Seçal Sarıgül, S. & Sungur, A. (2023). Küçük Turizm Kentlerinde Sürdürülebilirlik Bileşenlerinin Araştırılması: Akyaka Örneği. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 16(94), 257-272.
- Stone, M. T. 2015. Community-based Ecotourism: A Collaborative Partnerships Perspective. *Journal of Ecotourism*, (ahead-of-print), 1-19.
- Tekeli, İ. (2009). *Bir Demokrasi Projesi Olarak Kent Planlama*. 1. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 311-327.

- Tezer, Ç. (2007). *The Impact of European Spatial Development Perspective (ESDP) on Multi-Level Governance: Case Studies of German and French Planning Traditions*. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 81 p.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2018, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri.
- Wilson, G. A., (2007), *Multifunctional Agriculture: A Transition Theory Perspective*, CABI, UK. ISBN: 978-1-84593-256-7.
- Yılmaz F. (2022). *Ekoturizmde Kültür ve Coğrafyanın Etkisi: Sahraaltı Afrika Bölgesi Örneği*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı Ekoturizm Rehberliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Yılmaz Kaya M., ve Uzun O., 2019, Ekosistem Hizmetleri ve Mekansal Planlama İlişkisinin Planlama Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7 (2019) 2166- 2193